

31.3.2025

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

StV@eduskunta.ficc: pirjo.kainulainen@eduskunta.fi

Asia: Lausuntopyyntö HE 13/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion aluehallintouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi – Lääkäriliiton kirjallinen asiantuntijalausunto sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Suomen Lääkäriliitto kiittää mahdollisuudesta lausua yllä olevassa asiassa ja keskittyy jäljempänä esiintuomaan muutamia näkökohtia lakiesityksestä sosiaali- ja terveydenhuollon osalta.

Aluksi

Lääkäriliitto on aiemmassa lausunnossaan 30.8.2024 todennut, että se pitää perusteltuna sosiaali- ja terveydenhuoltoa koskevien tehtävien keskittämisen Valvirasta ja aluehallintovirastoista yhden kansallisen viraston alaisuuteen.

Lain perusteluissa tuodaan esiin, että ”*sote-uudistus ja sen myötä syntynyt uusi hyvinvointialuerakenne ovat asettaneet koko palvelujärjestelmän valvonnan uusia tarpeita ja vaatimuksia, jotka edellyttävät toiminnalta ja sen johtamiselta kykyä valtakunnallisuuteen. Valvonnan painopistettä tulisi suunnata järjestämisvelvollisuuden laillisuusohjaukseen sekä omavalvontatehtävän valvontaan aiemmat aluerajat ylittävästi. Hyvinvointialueiden järjestämistehtävän tuki edellyttää yhdenmukaista laillisuusvalvontaa sekä yhdensuuntaista kansallista ohjausta ja tukea kaikilta ohjaukseen kytkeytyviltä tahoilta*”. Lääkäriliitto pitää tätä tarpeellisenä. Virastojen hallinnollinen keskittäminen auttaisi mm. yhdenmukaistamaan päätöksentekoa, koordinaatiota ja toimialojen ohjeistusta, koska päällekkäinen toimivalta on ollut hankalaa ja johtanut erilaisiin käytäntöihin ja tulkintoihin samoissakin asioissa.

Huolta uudistuksessa kuitenkin aiheuttaa edelleen se, että kun kaikki eri sektorit (uuteen virastoon kootaan aluehallintovirastojen, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tehtävät sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen tarkoituksenmukaiset tehtävät) tuodaan saman viraston alaisuuteen, onko monialaisen jättiviraston osastojen väliset synergiahyödyt suurempia kuin suuren viraston tuoma organisatorinen monimutkaisuus (mm. eri ministeriöiden ohjausroolit) ja ketteryiden haasteet.

Huolenaiheita edelleen

Kun lain valmistelussa on tehty linjaus, jonka *perusteella ”tehtäviä koskevia aineellisoikeudellisia lakeja ei muuteta uudistuksen yhteydessä, kuin vain tekemällä niihin teknisluonteiset muutokset ja että sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa ja sen sisältöä koskevat aineellisoikeudelliset kysymykset ratkaistaan erikseen osana ko. lainsäädännön kehittämistä ja valmistelua”*, on tärkeä kuitenkin huomioida eri substanssilakien soveltamisen ja tulkinnan tämän hetkinen ongelmallinen tilanne ja miten niitä pystytään ratkomaan riittävästi ja viemään jouhevasti eteenpäin samaan aikaan nyt kysymyksessä olevan hallinnollisen kokonaisuudistuksen kanssa.

Viime vuosina on tullut useita merkittäviä lakiuudistuksia, kuten laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta¹, joka koskee sekä sosiaalihuoltoa että terveydenhuoltoa, niin julkista kuin yksityistä sektoria sekä yksityistä elinkeinoharjoittajaa että suurta palveluntuottajaa. Laki on laaja-alainen ja sen soveltamisessa on ollut merkittäviä ongelmia.

Kun nyt hallituksen esityksessä todetaan, että *”vuoden 2024 alusta lukien yhteisiä valvontatietoja voidaan kuitenkin hyödyntää nykyistä laajemmin, kun sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien rekisteri Soteri otetaan käyttöön. Rekisteri ja sen tiedon kustannustehokas hyötykäyttö edellyttävät kuitenkin edelleen jatkokehitystä niin Valvirassa kuin aluehallintavirastoissa”* on Lääkäriliiton mielestä todella tärkeää, että rekisterin jatkokehitykseen panostetaan ripeästi edelleen.

Soteri-rekisteröinti ruuhkautui rekisterin keskeneräisyyden ja puutteellisuuden takia ennennäkemättömällä tavalla jo ennen valvontalain voimaantuloa. Tämä aiheutti kohtuuttoman tilanteen monille sosiaali- ja terveysalan yrittäjille, jotka eivät pystyneet aloittamaan toimintaansa (tai muuttamaan sitä), josta pahimmassa tapauksessa aiheutui yrittäjien jo tekemien investointien takia konkreettista vahinkoa. Asiasta tehtyjen kanteluiden seurauksena eduskunnan apulaisoikeusasiamies huomautti päätöksessään² Valviraa ja totesi myös, että yrittäjillä on mahdollisuus hakea valtiokonttorilta korvausta kärsimistään vahingoista.

Sittemmin jouduttiin kiireellä laatimaan väliaikainen laki³, joka mahdollistaa toiminnan aloittamisen tai olennaisen muutoksen toteuttamisen jo ennen kuin vireillä oleva rekisteröintihakemus on hyväksytty, sellaisille

¹ (741/2023), joka tuli voimaan 1.1.2024 sekä myös Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakirjojen käsittelystä eli ns. asiakastietolaki (703/2023, joka tuli voimaan samanaikaisesti valvontalain kanssa 1.1.2024

² EOAK/600/2024 12.12.2024

³ valvontalain tilapäissääntely on voimassa 1.2.2025-31.12.2026 välisen ajan

palveluntuottajille, joiden asiakas- ja potilastyöhön osallistuu vain yksi henkilö.

Lääkäriliiton saaman tiedon mukaan valvontalakia joudutaan myös muiden kohtien osalta edelleen muuttamaan.

Lääkäriliitto toteaa, että uudet lait vaativat tulkintaa varten resursseja ja ennen kaikkea selkeää ohjausta paitsi alueille, niin myös kentän käytännön toimijoille.

Valvontalakia voidaankin pitää ääriesimerkkinä siitä, mihin olennaisen lain muuttaminen ja liian kiireellinen lainvalmistelu johtaa. Lain tulkinta aiheutti paitsi runsaasti kysymyksiä ja epätietoisuutta toimintatavoista, niin viivästyksiä ja jopa vahinkoja puhumattakaan eri asiantuntija- ym. organisaatioiden työmääristä.

Lääkäriliitto kantaakin siten huolta, ovatko mm. yrittäjien rekisteröintiasiat saatu hoidettua ennen nyt tätä käsillä olevaa merkittävää ja laajaa lainsäädäntöhanketta. Valvontalakia vastaavanlainen tilanne ei saisi eskaloitua nyt kysymyksessä olevan lainsäädäntöhankkeen toteutuessa, joten liitto toivoo riittävää varautumista eri asioihin ja pitää tärkeänä, että käytännön toimijoille valmistellaan jo ennen lain voimaantuloa riittävää ohjeistusta.

Asiantuntijat

Lain 23 §:ssä säädetään ulkopuolisista asiantuntijoista. Hallituksen esityksessä todetaan, että asiantuntijoita käytetään tavallisesti lääketieteen eri erikoisalojen asiantuntijuutta edellyttävissä asioissa, mutta viraston käyttämät pysyvät asiantuntijat edustavat laajasti viraston sosiaali- ja terveydenhuolto -toimialalla käsiteltävien asioiden sisällön asiantuntemusta.

On hyvä, että niin pysyvien kuin ulkopuolistenkin asiantuntijoiden käyttöön, kuten lääketieteellisten erityisasiantuntijoiden (eri erikoisalojen lääkäreiden), käyttöön panostetaan ja mahdollistetaan laajemmin ja jopa ad hoc-menettelyllä.

Hallituksen esityksessä on mainittu, että *”ulkopuolinen asiantuntija on tunnetusti taitava ja kokenut henkilö, jolla on tehtävien kannalta merkityksellistä tieteellistä asiantuntemusta tai muuta asiantuntemusta”*. Onkin kiinnitettävä huomioita siihen, että asiantuntijoiden koulutus ja käytännön kokemus ovat ajankohtaisella tasolla, niin, että viimeisimmän lääketieteellisen tiedon hyödyntäminen toteutuu. Jotta asiantuntijoita voidaan hyödyntää ja he haluavat tarjota erikoisasiantuntemustaan pitkällä tähtäimellä, tulee heidän sopimuksiinsa, palkkaansa tai palkkioidensa riittävyyteen kiinnittää huomioita.

Lain voimaantulo ja siirtymävaihe

31 §:ssä säädetään voimaantulosta ja 32 §:ssä siirtymäsäännöksistä sekä 33 §:ssä henkilöstön asemaa koskevista siirtymäsäännöksistä.

Hallituksen esityksessä todetaan, että ”*hallinnon rakenteen, toimivuuden ja sisäisen tehokkuuden näkökulmista tavoitteena on, että virasto aloittaa toimintansa viimeistään vuoden 2026 alusta ja muutosvaihe ei vaaranna käynnissä olevia prosesseja*”.

Lääkäriliitto kantaa huolta aikataulusta ja hankkeen riittävästä resurssoinnista ja katsoo, että näin suuren hallinnollisen muutoksen toteutuksen aikataulu on haastava, kun laki tulee voimaan jo ensi vuoden alusta. Vaarana on, ettei toiminta jatku saumattomasti muutoksen läpi, vaan aiheuttaa monenlaista epäselvyyttä. Tämän takia resurssien turvaaminen ja viranomaisen selkeä ohjeistus ja tiedotus toimijoille muutosten osalta on tärkeää tehdä hyvissä ajoin.

Lääkäriliitto pitää tärkeänä, että henkilöstön siirtymisen suunnittelussa ja toteuttamisessa noudatetaan aitoa yhteistoimintaa työnantajan ja henkilöstön välillä.

Kunnioittavasti,
Suomen Lääkäriliitto

Kati Lehtonen,
OTL, VT, lakimies
Lääkäriliiton politiikkatoimiala